

4.2. Utvärdering av den svenskspråkiga utbildningen

Verksamhetsområdet

Den svenskspråkiga befolkningen i Finland utgörs av sammanlagt 293 269 personer, av vilka 128 056 personer eller 44 % bor i Västra Finlands län. Övriga svenskspråkiga bor huvudsakligen i Södra Finlands län (48 %) och på Åland (8%).

Av hela befolkningen i Västra Finlands län utgör de svenskspråkiga ca 7 %. I Österbotten är 98 503 personer och i Åboland 26 364 personer svenskspråkiga. Dessutom bor 2 356 personer med svenska som modersmål i länets övriga landskap (Statistikcentralen 31.12.1998).

Åldersstrukturen

Tabell 1. Befolkningen enligt ålder och språk i länet

Svenskspråkiga	Antal	%	Finskspråkiga	Antal	%
0-14	23 956	18,7	0-14	302 116	17,9
15-24	15 605	12,2	15-24	216 985	12,9
25-44	30 259	23,6	25-44	452 294	26,9
45-64	31 831	24,9	45-64	443 512	26,3
65-	26 405	20,6	65-	268 375	15,9
Totalt	128 056	100,0	Totalt	1 683 282	100,0

Vid en jämförelse av den svenskspråkiga befolkningen med den finskspråkiga kan konstateras att andelen svenskspråkiga i arbetsför ålder är lägre medan däremot andelen personer över 65 år är märkbart högre. Hela 21 % av den svenskspråkiga befolkningen är över 65 år. Andelen personer under 20 år är i stort sett densamma som för de finskspråkiga.

Tabell 2. Svenskspråkig befolkning enligt åldersklasser i Åboland och Österbotten

Åboland	Antal	%	Österbotten	Antal	%
0-14	4 374	16,6	0-14	19 053	19,3
15-24	3 210	12,2	15-24	12 091	12,3
25-44	6 312	23,9	25-44	23 138	23,5
45-64	6 823	25,9	45-64	24 018	24,4
65-	5 645	21,4	65-	20 203	20,5
Totalt	26 364	100,0	Totalt	98 503	100,0

Den svenskspråkiga befolkningens åldersstruktur i Åboland avviker något från den i Österbotten även om skillnaderna är små. Åboland har i proportion flera åldringar och färre barn under 14 år än Österbotten.

Utbildningsnivå

Av länets svenskspråkiga befolkning, som fyllt 15 år, har 56 % avlagt examen efter grundskolan. Detta är 1 % lägre än länets finskspråkiga befolkning och 3 % lägre än landets hela befolkning.

I Åboland har 60 % av den svenskspråkiga befolkningen en examen efter grundskolan jämfört med 54 % för Österbotten. Vid en närmare granskning av utbildningsnivån i Åboland framgår att skillnaden mellan befolkningen i Åbo och befolkningen i landskapets övriga svensk- och tvåspråkiga kommuner är stor. Andelen personer som avlagt examen efter grundskolan varierar i dessa kommuner mellan 40 % och 56 %. Att den procentuella andelen totalt sett är så hög beror på att den svenskspråkiga befolkningen i Åbo, vilken utgör 33 % av landskapets svenskspråkiga befolkning, har en hög utbildningsnivå.

Arbetslösheten

Procentuellt sett är andelen arbetslösa arbetssökande lägre bland den svenskspråkiga befolkningen än bland den finskspråkiga. Jämfört mer år 1998 minskade arbetslösheten bland svenskspråkiga med drygt 8 % under år 1999. Däremot var andelen svenskspråkiga långtidsarbetslösa av samtliga arbetslösa i länet stor, hela 28 % hörde till denna kategori. Andelen långtidsarbetslösa var högre i Åboland än i Österbotten. Dessutom kan man notera att andelen långtidsarbetslösa i Österbotten minskade med drygt 2 % från år 1998 till 1999 medan motsvarande andel ökade med nästan 2 % i Åboland.

Tabell 3. Svenskspråkiga arbetslösa arbetssökande samt andelen långtidsarbetslösa år 1998 och 1999 (arbetsministeriets statistik)

	Arbetslösa arbetssök.		Långtidsarbetslösa		% långtidsarbetslösa	
	1998	1999	1998	1999	1998	1999
Åboland	965	831	292	265	30,3	31,9
Österbotten	3 446	3 216	1 011	865	29,3	26,9

Arbetslösa arbetssökande hade i regel en lägre utbildningsnivå än genomsnittet. Av samtliga svenskspråkiga arbetslösa arbetssökande hade drygt 26 % en utbildning på lägre grundnivå samt likaså drygt 26 % en utbildning på lägre mellannivå.

Antalet arbetslösa arbetssökande var störst bland dem som arbetat inom industrin samt bland kontorspersonal och personal inom vården och servicebranscherna.

Näringsstrukturen

Åboland

I Åboland är andelen småföretag hög. Under år 1999 grundades 118 nya företag i de åtta åboländska kommunerna. Motsvarande siffror för år 1998 var 119. Hur många företag som lagts ner under samma tidsperiod finns det tyvärr inga uppgifter om. Småföretagarna har i första hand riktat in sig på fiskförädling, skärgårdsturism och specialodlingar. Mellan åren 1990 och 1996 minskade antalet arbetsplatser inom primärnäringarna med 27 % och inom förädlingen med 26 %. Inom servicebranschen var minskningen endast 2 %, vilket till stor del beror på den ökade skärgårdsturismen. Totalt sett minskade arbetsplatserna åren 1990-96

med nästan 14 %. Åren 1994-96 ökade antalet arbetsplatser både inom förädlingen och servicebranscherna något.

Enligt prognoserna för åren 1999-2010 stiger antalet arbetsplatser med drygt 5 %. Störst torde ökningen bli inom servicebranscherna där en ökning om hela 22 % förutspås. Likaså är en ökning om drygt 8 % trolig inom förädlingen. Däremot antas sysselsättningen inom primärnäringsarna fortsättningsvis försämrats t.o.m. med 35 %. (Mål 2-programmet 2000-2006 för Egentliga Finland)

Österbotten

Österbotten är en industrialiserad region med livskraftiga och internationaliserade företag inom framförallt elektronik och metallindustri, kemisk industri och skogsindustri. I hela regionen finns också många småföretag som har specialiserat sin verksamhet och samarbetar med storföretagen som underleverantörer.

Inom primärnäringsarna i regionen finns en stor mångsidighet. Jordbruk, skogsbruk och fiske sysselsätter en sjättedel av arbetskraften. En ekologisk inriktning blir allt vanligare inom jordbruket. Förutom den traditionella inriktningen på spannmåls- och annan växtodling samt mjölkproduktion har man satsat på odling under glas. Pälsdjursuppfödningen har en relativt stor andel av näringslivet i vissa kommuner.

Servicesektorn sysselsätter mer än hälften av arbetskraften i Österbotten. Rationaliseringar har dock skett såväl inom den offentliga som den privata sektorn vilket har påverkat sysselsättningsgraden främst inom sektorer där den kvinnliga arbetskraften dominerar. Samtidigt ökar det privata utbudet av vad som tidigare varit offentliga tjänster och även den tredje sektorn utökar sin verksamhet gällande utbudet på serviceformer av olika slag.

Grunderna för utvärderingen

Utvärderingen av basservicen inom utbildningen baserar sig på resultatavtalen mellan undervisningsministeriet och länsstyrelsen samt mellan inrikesministeriet och länsstyrelsen. I denna utvärdering skall länsstyrelsen göra en utredning om på vilket sätt stadgandena gällande rättsskyddet i utbildningslagstiftningen har förverkligats. Speciell vikt fästs vid lärarpermitteringarna och effekterna av dem med tanke på grundtryggheten inom utbildningen.

Utvärderingen av utbildningens basservice omfattar även utbildningsmöjligheterna för den äldre befolkningen samt för vuxna som riskerar att marginaliseras. Här betonas över 45-åringarnas samt de arbetslösas möjligheter till deltagande i utbildning.

I utvärderingen ingår vidare en utredning kring ungdomar i riskzonen, i detta fall de ungdomar som inte söker till utbildning efter grundskolan samt de studerande som avbryter sina studier i andra stadiets utbildning.

En granskning av utbildningens utbud och efterfrågan samt utbildningsbehoven inom yrkesutbildningen för unga och vuxna utgör ytterligare en del i utvärderingen.

Som källmaterial har länsstyrelsen använt Statistikcentralens och arbetsministeriets statistik för åren 1998 och 1999. Andra informationskällor som använts är databaserna OPTI och HANKI, rapporter som gjorts inom gemensam elevansökan samt länsstyrelsens egen statistik gällande grundläggande yrkesutbildning och yrkesinriktad tilläggsutbildning för vuxna. I utvärderingen granskas i huvudsak situationen år 1999. Uppgifterna gällande befolkningen, läroavtalsutbildningen samt avlagda examina baserar sig dock på statistik från år 1998.

För att kunna göra en rättvis bedömning av unga som inte söker till utbildning eller avbryter en påbörjad utbildning har länsstyrelsen gjort skilda förfrågningar till ungdomarna i fråga och till studiehandledarna.

Som bakgrundsmaterial har länsstyrelsen använt mål 2-programmen för Egentliga Finland och Västra Finland samt utvecklingsplanen Utbildning och forskning 2000.

4.2.1. Rättsskyddsärenden inom det svenskspråkiga verksamhetsområdet

Föräldrarnas engagemang i skolfrågor har ökat och de ställer också mera öppet högre krav än tidigare på opartiskhet och öppenhet i beslutsfattandet. Den nya utbildningslagstiftningen ger större utrymme för tolkningar samtidigt som ett allt större ansvar för skolväsendets administration och skolans utveckling överläts till kommunerna. Detta ställer stora krav på beslutsfattarna.

Länsstyrelsens roll som besvärmyndighet aktualiseras ofta. Enheten har erfaren att behovet av konsultation och rådgivning har ökat i samband med övergången till den nya utbildningslagstiftningen.

Genom information och rådgivning bevakar enheten elevernas rättsskydd. Här handlar det ofta om att ge råd och handledning i ärenden där enskilda elevers rättsskydd äventyras p.g.a. problem vid tolkningen av lagar och förordningar. Enheten rådfrågas också ofta om vilka rättigheter föräldrar och studerande har att söka ändring i kommunala beslut och hur ändringssökandet juridiskt bör gå till. Såväl föräldrar som lärare, rektorer, förtroendevalda och kommunala tjänstemän har kontaktat och frågat råd i olika elevärenden. Här har rådgivningen i form av telefonsamtal närmast gällt intagning och överföring till specialundervisning, samt undervisningsarrangemang för elever som behöver extra stöd i sin skolgång (ca 30 % av samtalen), elevbedömning, skolskjutsar, rätten till trygg studiemiljö (mobbing, fuktskadade skolbyggnader) m.m.

Enligt den nya utbildningslagstiftningen skall kommunerna garantera eleverna en trygg studiemiljö. Vid behandling av besvär eller eventuella dispyter som gäller denna rättighet är processen tidskrävande och svår på grund av att lagtexten lämnar utrymme för tolkningar. I dessa tolkningssituationer utgår dock länsstyrelsen ifrån att barnets bästa alltid bör komma i främsta rummet.

Tryggheten i skolan hänger också samman med det sätt på vilket kommunerna ordnar elevernas skolskjutsar. Länsstyrelsen har erfaren att det råder stora skillnader mellan kommunerna och deras möjligheter att ordna trygga skolskjutsar. På många håll är föräldrarna oroade särskilt då det gäller skolskjutsarna för eleverna i de lägsta årskurserna. Det är därför viktigt att skolnätet i glesbygderna och i skärgårdskommunerna garanteras och hålls på sin nuvarande nivå. Detta är synnerligen viktigt inte minst med tanke på sexåringarnas rätt till förskoleundervisning

Genom rådgivningsverksamheten strävar enheten till att göra besvär och klagomål obehövliga. Besvär och klagomål har dock inte kunnat undvikas. Under verksamhetsåret har enheten handlagt tre besvär och tre klagomål. Två besvär gällde allmänbildande utbildning (antagning av elev) och ett gemensam elevansökan.

Beslut med anledning av besvär i rättsskyddsärenden har handlagts i brådskande ordning så som lagen föreskriver.

De tre klagomålen gällde skolans sätt att ordna specialundervisning, lärarpermitteringar och förvaltningen inom en läroanstalt.

Utöver detta har enheten gett ett utlåtande till justitieombudsmannen med anledning av klagomål över skolans sätt att ordna specialundervisning samt åtta utlåtanden till förvaltningsdomstolen i Vasa. Dessa har gällt besvär över lärarval, förflyttning av lärare, sammanslagning av två lågstadieskolor samt indragning av tjänst vid folkhögskola.

Fortbildning för undervisningspersonal

Rättsskyddsärenden och information om den nya utbildningslagstiftningen har även belysts i samband med den avgiftsfria fortbildning som enheten ordnade för undervisningspersonal under år 1999. I dessa deltog inalles 320 skolledare och lärare från alla stadier, främst grundskolan.

För skolledare och lärare i små glesbygds- och skärgårdskommuner är den avgiftsfria fortbildning som länsstyrelsen erbjuder synnerligen angelägen med tanke på de krav som den nya skollagstiftningen ställer. Detta arrangemang bidrar till att målsättningen i den nya utbildningslagstiftningen uppfylls jämlikt i länet. Länsstyrelsen kommer även i fortsättningen att på uppdrag av undervisningsministeriet ordna avgiftsfri fortbildning i anslutning till den nya utbildningslagstiftningen.

Vid utvärderingen av hur utbildningslagstiftningen har påverkat undervisningsarbetet i skolorna kan enheten konstatera att det råder en viss osäkerhet om hur utvärderingen av undervisningen skall genomföras på skolnivå och inom kommunen. De nya stadgandena om elevbedömningen samt utarbetandet och tillämpningen av kriterierna för slutbedömningen i den grundläggande utbildningen sysselsätter skolledarna och lärarna till fullo. Dessa är också teman kring vilka det behövs ytterligare fortbildning och fortsatta diskussioner både på det lokala planet och regionalt som ett samarbete mellan kommunerna. I de flesta kommuner pågår arbetet med att uppgöra ett utbildningspolitiskt program för kommunen.

I detta sammanhang vill länsstyrelsen fästa uppmärksamhet vid en del olägenheter beträffande lärarfortbildningen. Det har visat sig att skärgårds- och glesbygdskommuner med svag ekonomi och bristfällig undervisningsförvaltning sällan deltar i pilotprojekt på nationell nivå. Utbudet på svenska är dessutom begränsat i jämförelse med det som står till buds för de finskspråkiga. Målen och verksamhetsformerna för dessa nationella utvecklingsprojekt är vanligtvis så krävande att de små kommunerna inte har ansett sig ha personal som skulle ha tid och kunskap att koordinera och fungera som primus motor för dylika projekt. Detta har lett till att skärgårdskommunerna har blivit utanför, vilket i sin tur på sikt leder till att skärgårds- och glesbygdsskolorna blir efter i utvecklingen. Uppgifter som bekräftar detta åskådliggörs i den kartläggning som Utbildningsstyrelsen gjorde gällande undervisningspersonalens deltagande i fortbildning under perioden 1.6.1996 – 31.12.1998. Här framgår att antalet

fortbildningsdagar per svenskspråkig lärare på landsbygden var 14 dagar medan motsvarande antal för de finskspråkiga lärarna på landsbygden var 24 dagar/lärare.

Länsstyrelsen vill även i detta sammanhang poängtera att ansvaret för upprätthållandet av lärarnas yrkesskicklighet inte enbart bör påförs skolorna och lärarna själva. Kommunen som arbetsgivare kunde enligt enhetens uppfattning här inta en aktivare roll. Här är det även skäl att understryka målsättningen i undervisningsministeriets utvecklingsplan för åren 1999-2004: Jämlikheten i utbildningshänseende stärks genom att de kommunala beslutsfattarnas ansvar understryks och genom att resurserna för den grundläggande utbildningen tryggas så att kommunerna har bättre förutsättningar att utveckla alla sina skolor jämlikt.

Läraryrkespermitteringar

Läraryrkespermitteringar har under år 1999 förekommit i en kommun d.v.s. Korsholms kommun. Permitteringen gällde då endast lärarna i gymnasiet under en period på två veckor. Under tiden för permitteringen hade de studerande möjligheter att delta fyra dagar i organiserad undervisning, i övrigt var gymnasiet stängt.

Även om studerandena i gymnasiet kan förväntas genomföra studierna självständigt i enlighet med gymnasieförordningen är länsstyrelsens uppfattning dock den att arrangemangen försvårade studerandenas möjligheter att nå målen för undervisningen särskilt inom ämnen finska och matematik. Också studerandena själva uttryckte sin oro över detta.

4.2.2. Nuläget inom den yrkesinriktade utbildningen

Läroanstaltsnätet i Västra Finlands län

I Västra Finlands län finns 12 läroanstalter, som ordnar svenskspråkig grundläggande yrkesutbildning. Av dessa finns fyra i Åboland och åtta i Österbotten. Ett yrkesinstitut verkar som en sammansatt läroanstalt med enheter i Åboland och Nyland. Av yrkesläroanstalterna är tre tvåspråkiga. I länet finns också en yrkesträningsskola som ordnar yrkesutbildning för studerande med olika svårigheter. Fyra folkhögskolor, samtliga i Österbotten ordnar också yrkesutbildning på andra stadiet. Läroanstaltsnätet har under de senaste åren genomgått stora förändringar i och med att läroanstalterna sammanslagits till större enheter. Detta har dock inte påverkat utbildningsutbudet.

I länet finns fem ordinarie yrkeshögskolor, varav tre är tvåspråkiga. Två yrkeshögskolor finns i Åboland, varav en även verkar i Nyland, och tre i Österbotten.

Inom den yrkesinriktade tilläggsutbildningen finns ett stort antal utbildningsarrangörer utöver de ovannämnda läroanstalterna och yrkeshögskolorna. Tre vuxenutbildningscentra, av vilka två är tvåspråkiga, ordnar svenskspråkig utbildning i länet. Vidare finns åtta medborgarinstitut, sex folkhögskolor, två fortbildningscentraler och en studiecentral som ordnar yrkesinriktad tilläggsutbildning.

Utbildningens utbud i förhållande till behovet

Utbildning för unga

Tabell 4. Nybörjarplatser samt antalet elever i åk 9 våren 1999

	Åboland	Österbotten	Totalt
Elever åk 9	355	1 380	1 735
Platser, gymnasium	296	942	1 238
Platser, yrkesutb.	254	1 005	1 259
Platser totalt	550	1 947	2 497

Vid en jämförelse av antalet elever i åk 9 med antalet nybörjarplatser framgår att det fanns 1,4 platser per elev. Totalt sett minskade antalet nybörjarplatser med 5 % jämfört med år 1998. Trots detta ökade platserna inom gymnasieutbildningen med 8 %.

Inom yrkesutbildningen minskade antalet nybörjarplatser inom de flesta branscherna jämfört med år 1998. Störst var minskningen inom handel och administration samt inom naturbruket. Antalet platser ökade inom kulturbranschen och främst då inom hantverk och konstindustri.

Inom yrkeshögskoleutbildningen fanns år 1999 totalt 761 nybörjarplatser. Antalet platser minskade med 8 % jämfört med år 1998. Den största minskningen skedde inom branschen handel och administration. Däremot ökade antalet platser inom social- och hälsovårdsbranschen. Antalet nybörjarplatser motsvarar drygt 45 % av årsklassen 19-åringar.

Svenskspråkig yrkesutbildning erbjuds inom samtliga utbildningsområden. Däremot är utbildningsutbudet vad gäller studieområden snävare än på finskt håll.

Utbildning för vuxna

Tabell 5. Nybörjarplatser inom den yrkesinriktade utbildningen för vuxna

	Åboland		Österbotten		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Befolkning 25-64 år	13 135		47 156		60 291	
Grundl. utb. totalt	69	0,5	243	0,5	312	0,5
* utb. II stadiet	0	0	165	0,4	165	0,3
* yrkeshögskola	69	0,5	78	0,2	147	0,2
Tilläggsutb. > 1 sv)	705	5,4	3 172	6,7	3 877	6,4
* yrkes-, specialyrkesex.	163	1,2	666	1,4	829	1,4
* övrig tilläggsutb.	542	4,1	2 506	5,3	3 048	5,1
Läroavtalsutb. (år 98)	24	0,2	240	0,05	264	0,4
Totalt	798	6,0	3 655	7,8	4 453	7,4

Inom den grundläggande yrkesinriktade utbildningen för vuxna var antalet nybörjarplatser i förhållande till årsklassen synnerligen lågt. Antalet platser ökade dock med 37 % jämfört med år 1998. Läget var detsamma i båda landskapen. Procentuellt sett var andelen nybörjarplatser densamma som inom den finskspråkiga utbildningen i länet. Utbildning ordnades

inom samtliga utbildningsområden med undantag av turism-, kosthålls- och ekonomibranschen samt fritidsverksamhet och idrott. Däremot ordnades utbildning inom endast ett fåtal studieområden, vilket betyder att utbudet var relativt snävt. I Österbotten ordnades utbildning främst inom naturbruk, trädgårdsskötsel, textil och beklädnad, VVS-branschen, pappers- och kemisk industri, lantmäteri, handel och administration, social- och hälsovård, hantverk och konstindustri samt mediekultur och bildkonst. I Åboland ordnades utbildning inom sjöfart, social- och hälsovård samt hantverk och konstindustri.

Totalt sett utgjorde nybörjarplatserna inom vuxenutbildningen 13 % av det totala antalet nybörjarplatser för grundläggande utbildning. Av platserna på andra stadiet var 11 % reserverade för vuxenutbildning och av yrkeshögskoleplatserna 16 %. I synnerhet inom yrkeshögskoleutbildningen är utbudet betydligt mindre på svenskt än på finskt håll i länet. I Åboland ordnades ingen grundläggande vuxenutbildning på andra stadiet.

Inom den yrkesinriktade tilläggsutbildningen, som finansieras av länsstyrelsen var utbudet större. I förhållande till befolkningen utgjorde andelen platser drygt 6 %. Detta var ca 3 % mera jämfört med den finskspråkiga tilläggsutbildningen i länet. Att räkna tilläggsutbildningen i antalet nybörjarplatser ger dock en något missvisande bild eftersom tilläggsutbildningen vanligen är kortare än de andra formerna av vuxenutbildning.

Jämfört med år 1998 ökade utbudet och utbildning ordnades inom samtliga utbildningsområden. Andelen platser inom examensinriktad utbildning var lägre än inom den övriga tilläggsutbildningen.

Inom läroavtalsutbildningen kan läroanstalterna ordna grundläggande utbildning via läroavtal utan begränsning under förutsättning att de har tillstånd att ordna utbildning. Däremot beslutar undervisningsministeriet årligen inom ramen för den totala mängden som fastställs i statsbudgeten maximiantalet läroavtal för yrkesinriktad tilläggsutbildning regionvis och med beaktande av båda språkgrupperna. Regleringen omfattar läroavtalsutbildning som förbereder för yrkes- och specialyrkesexamina samt icke-examensinriktad läroavtalsutbildning. För år 1999 var maximiantalet 9000 platser, vilket innebar en ökning om 55 % jämfört med år 1998. Platserna fördelades landskapsvis, vilket innebar att Egentliga Finland hade maximalt 769 och Österbotten 294 platser. Platserna fördelas inte på språklig grund, vilket betyder att det inte finns någon skild kvot för svenskspråkig läroavtalsutbildning. I stället fördelas platserna på basen av läroanstalternas ansökningar.

År 1998 fanns 138 läroavtal inom grundläggande utbildning och 125 inom tilläggsutbildningen. Jämfört med den finskspråkiga läroavtalsutbildningen i länet var den svenskspråkiga andelen 1 % lägre.

I tabellen ovan saknas antalet platser inom den arbetskraftspolitiska utbildningen eftersom det inte finns tillgänglig statistik gällande specifikt svenskspråkig utbildning. Däremot kan konstateras att 1 418 personer med svenska som modersmål deltog i denna typ av utbildning antingen på svenska eller finska.

Utbildningens efterfrågan

Utbildning för unga

Utbildning på andra stadiet

År 1999 sökte totalt 2 302 svenskspråkiga ungdomar i länet till andra stadiets utbildning. Av dessa avslutade 1 711 årskurs 9 i grundskolan. Endast 24 elever (14 %) i åk 9 valde att inte söka en studieplats via GEA. Svenska enheten gjorde en skild förfrågan till dessa för att utreda orsakerna till att de inte sökte om en studieplats. Ur svaren framgick att nio elever valde ett tilläggsår i grundskolan eller i specialskola. Fem elever sökte till utbildning utanför GEA. Fyra elever deltog i något ungdomsprojekt för att senare söka till fortsatt utbildning och lika så fyra elever tog ett mellanår men hade för avsikt att fortsätta sin utbildning i ett senare skede. Man kan således konstatera att studiehandledarna gör ett gott arbete för att se till att eleverna i grundskolan söker till fortsatt utbildning.

Tabell 6. Förstahandssökande och antagna till andra stadiets utbildning

Utbildningsområde	Förstahandssökande	Antagna	Antagna i % av förstahandssökande
Gymnasium	1 029	988	96,0
Yrkesutbildning	1 107	963	87,0
Naturbruk	77	68	88,3
Teknik, kommunikation	465	420	90,3
Handel, administration	125	134	107,2
Turism, kosthåll, ekon.	126	155	123,0
Social-, hälsovård	211	115	54,5
Kultur	69	56	81,2
Hum. ped. utbildning	34	15	44,1
Totalt	2 136	1 951	91,3

Av samtliga sökande till andra stadiets utbildning i länet antogs 91 % till sitt första utbildningsalternativ. Regionalt sett antogs i Åboland 88 % av de sökande till sitt första alternativ och i Österbotten 92 %. I Åboland var det svårast att få en studieplats inom sjöfarten samt inom social- och hälsovårdsbranschen. I Österbotten var konkurrensen om studieplatser störst inom skönhetsbranschen samt inom fritidsverksamheten.

Gymnasiebenägenheten bland de svenskspråkiga eleverna i åk 9 var hög, 57 % fortsatte sina studier i gymnasiet. I Åboland var intresset för gymnasiestudier något högre än i Österbotten. De flesta elever som sökte till gymnasiet fick en studieplats. Vissa variationer mellan tätorter och mindre kommuner förekom dock. I större tätorter, som t.ex. Åbo, lyckades inte alla sökande få en studieplats medan gymnasier i mindre kommuner inte kunde fylla alla sina platser.

Antalet nybörjarplatser inom yrkesutbildningen var totalt sett tillräckligt. Nästan 80 % av platserna fylldes. Vissa branscher, som t.ex. kultur- och sjöfartsbranschen var populärare än andra, vilket gjorde att läroanstalterna i fråga inte kunde ta emot alla sökande. De flesta sökande antogs dock till sitt första alternativ.

*Yrkehögskoleutbildning***Tabell 7.** Förstahandssökande och antagna till yrkehögskoleutbildning

Utbildningsområde	Förstahandssökande	Antagna	Antagna i % av förstahandssökande
Naturbruk	27	32	118,5
Teknik, kommunikation	421	257	61,0
Handel, administration	292	188	64,4
Turism, kosthåll, ekon.	106	40	37,7
Social-, hälsovård	315	182	57,8
Kultur	175	85	48,6
Hum. ped. utbildning	5	2	40,0
Totalt	1 341	786	58,6

År 1999 sökte 1 427 svenskspråkiga personer i länet till yrkehögskoleutbildning.

Av samtliga sökande till länets yrkehögskolor antogs 59 % till sitt första alternativ. Skillnader mellan regionerna förelåg. I Åboland antogs endast 40 % till sitt första alternativ jämfört med 66 % i Österbotten. Vissa branscher lockade ett stort antal sökande. I Åboland antogs t.ex. endast 25 % av förstahandssökandena till utbildning inom sjöfartsbranschen och i Österbotten antogs 30 % av förstahandssökandena till utbildning inom hotell-, restaurang- och storhushållsbranschen. Andra populära branscher var handel och administration, social- och hälsovårdsbranschen samt elbranschen. Yrkehögskolorna i Österbotten valde ofta att anta ett större antal studerande än antalet nybörjarplatser enligt beslut. Detta gjorde man p.g.a. den stora konkurrensen från universitet och högskolor. Ett stort antal av dem, som söker till yrkehögskolorna, söker också till högskolor. De flesta, som lyckas få en studieplats i en högskola, väljer att inleda sina studier där. Genom att anta ett större antal studerande förvisar yrkehögskolorna sig om att utbildningen kan inledas som planerat.

Av de antagna inledde 746 personer sina studier i en yrkehögskola. Detta var 52 % av det totala antalet sökande. Något under 16 % av de studerande hade en grundläggande yrkesutbildning på andra stadiet som grundutbildning.

Utbildning för vuxna*Grundläggande yrkesutbildning***Tabell 8.** Studerande inom grundläggande yrkesutbildning för vuxna

	Antal sökande	Antal studerande	Studerande i % av antalet sökande
Andra stadiet	143	151	105,5
Yrkehögskola	247	219	88,6
Totalt	390	370	94,9

Den grundläggande yrkesinriktade utbildningen var liten till sin omfattning. Dessutom var utbildningen koncentrerad till ett fåtal utbildningsområden. Jämfört med år 1998 ökade dock antalet studerande något. Beläggningsgraden var hög. Inom andra stadiets utbildning fylldes

platserna till 92 % och inom yrkeshögskoleutbildningen till hela 94 %. Den höga beläggningsgraden visar att det finns behov av en dylik utbildning.

Yrkesinriktad tilläggsutbildning för vuxna

Tabell 9. Studerande inom yrkesinriktad tilläggsutbildning för vuxna

	Antal stu- derande	Antal stud. över 45 år		Kvinnor		Kvinnor	
			%		%	över 45 år	%
Åboland	582	186	32,0	264	45,4	68	36,6
Österbotten	3 045	792	26,0	1 672	54,9	431	54,4
Länet totalt	3 627	978	26,7	1 936	53,4	499	51,0

Totalt 3 627 personer, vilket utgjorde drygt 85 % av samtliga sökande, deltog i den yrkesinriktade tilläggsutbildningen. Jämfört med år 1998 ökade antalet studerande med 37 %. I synnerhet i Österbotten var ökningen kännbar. Ca 22 % av deltagarna deltog i utbildning som leder till yrkes- eller specialyrkesexamen eller delar av dem. Bland samtliga deltagare var knappt 9 % arbetslösa. Regionalt sett förelåg en skillnad. I Åboland var hela 20 % av deltagarna arbetslösa mot drygt 6 % i Österbotten. Störst var antalet arbetslösa studerande inom utbildningsområdena teknik och kommunikation samt kosthåll och ekonomi. Yrkesinriktad tilläggsutbildning ordnades inom samtliga utbildningsområden men största antalet utbildningar fanns inom teknik och kommunikation, där ADB-utbildningen var omfattande. Andra betydande utbildningsområden var naturbruk, handel och administration samt social- och hälsovård. Över hälften av deltagarna, både bland deltagarna överlag samt bland deltagarna över 45 år, var kvinnor.

Läroavtalsutbildning

Läroavtalsutbildningen utgör en relativt liten del av den svenskspråkiga vuxenutbildningen. Inom den grundläggande läroavtalsutbildningen fanns totalt 138 studerande. Tilläggsutbildningen hade 125 studerande. Ur statistiken framgår inte hur många studerande i läroavtal som studerar för yrkes- eller specialyrkesexamen. Svenskspråkig läroavtalsutbildning ordnades främst inom teknik och kommunikation samt handel och administration och i någon mån även social- och hälsovård.

Arbetskraftspolitisk utbildning

Tabell 10. Arbetslösa arbetssökande, som sökt till och deltagit i arbetskraftspolitisk utbildning

	Antal sökande	Antal stud.		Antal sökande 45-64 år		Antal stud. 45-64 år	
			%		%		%
Åboland	242	174	71,9	39	16,1	36	20,7
Österbotten	849	683	80,4	128	15,0	121	17,7
Länet totalt *)	1147	888	77,4	177	15,4	167	18,8

*) ingår även svenskspråkiga från övriga landskap

Drygt 77 % av samtliga sökande inledde studier inom arbetskraftspolitisk utbildning. I Åboland var antalet personer som inledde denna typ av utbildning något lägre i förhållande till antalet sökande än i Österbotten.

Vid en jämförelse mellan antalet arbetslösa arbetssökande och antalet arbetslösa som inlett utbildning kan konstateras, att drygt 20 % av de arbetslösa i Åboland och 21 % i Österbotten deltog i arbetskraftspolitisk utbildning. Detta är hela 10 % lägre jämfört med finskspråkiga arbetslösas deltagande i denna typ av utbildning i länet.

Av samtliga deltagare i den arbetskraftspolitiska utbildningen var 15 personer i Åboland och 48 i Österbotten långtidsarbetslösa. Detta utgjorde ca 5 % av de långtidsarbetslösa i vardera landskapen

Ur arbetsministeriets statistik framgår inte antalet svenskspråkiga långtidsarbetslösa som åtnjuter utbildningsstöd för frivilliga studier.

Utbildningsbehovet bland befolkningen över 45 år

Av länets svenskspråkiga befolkning är 25 % i åldern 45-64 år (31831 personer). Av 45-54-åringarna saknar 37 % och av 55-64-åringarna hela 54 % en utbildning efter den allmänbildande grundutbildningen.

Tabell 11. Andelen 45-64 åringar i svenskspråkig vuxenutbildning år 1998 samt i tilläggsutbildning (länsstyrelsen) år 1999

Utbildning	Antal deltagare	Deltagare 45-64 år	% 45-64 år	% fördelning av utb. med delt. 45-64 år **)	% av befolk. 45-64 år i utb.
Grundl. examensinrikt.	2 797	46	1,6	3,7	0,1
Yrkesinr. tilläggsutb.	3 627	978	27,0	79,3	3,1
Läroavtal, grundl. 1998	138	16	11,6	1,3	0,1
Läroavtal, tilläggs 1998	125	27	21,6	2,2	0,1
Arbetskraftspol. utb. *)	888	167	18,8	13,5	0,5
Totalt	7 575	1 237	16,3	100,00	3,9

*) statistiken baserar sig på deltagarnas modersmål, ej på undervisningsspråket

**) procentuell fördelning av utbildning med deltagare i åldern 45-64 år

Trots att utbildningsnivån bland 45-64 åringarna är låg var det få som valde att delta i en grundläggande utbildning. I stället satsade man på olika former av tilläggsutbildning, vilket bl.a. märks i det stora antalet deltagare över 45 år inom den yrkesinriktade tilläggsutbildningen. Svenska enheten gör årligen en utredning över deltagarna i tilläggsutbildningen bl.a. gällande över 45-åringarna. Hela 27 % av deltagare hörde till denna åldersgrupp. Procentuellt sett var andelen deltagare över 45 år något högre i Åboland än i Österbotten. Drygt hälften av dessa var kvinnor. Speciellt kvinnorna i Österbotten deltog i hög grad i tilläggsutbildning.

Inom tilläggsutbildningen deltog totalt 794 personer i utbildning som ledde till yrkes- eller specialyrkesexamen. Av dessa var 159 (20 %) över 45 år, vilket procentuellt sett betyder att andelen i stort sett var densamma som föregående år. Bland 45-åringarna var intresset för att delta i utbildning som leder till examen något lägre jämfört med att delta i tilläggsutbildning överlag. Hela 53 % av 45-åringarna i den examensinriktade utbildningen var kvinnor. Andelen kvinnor utgjorde nästan 60 % av deltagarna i Österbotten.

Över 45-åringarna deltog främst i utbildning inom utbildningsområdena teknik och kommunikation, handel och administration, social- och hälsovård samt naturbruk. Dessutom deltog många över 45 år i företagartutbildning, vilket tyder på att intresset för eget företagande bland den äldre befolkningen är stort.

Jämfört med det totala antalet studerande inom läroavtalsutbildningen var förhållandevis många över 45 år. Trots detta var andelen över 45-åringar 2 % lägre än inom den finskspråkiga läroavtalsutbildningen i länet. I synnerhet med tanke på de lite äldre kunde denna utbildning utökas.

Av samtliga deltagare i den arbetskraftspolitiska utbildningen var 19 % över 45 år. I Åboland var andelen något högre än i Österbotten. Andelen studerande över 45 år var hela 5 % högre än bland finskspråkiga inom motsvarande utbildning. Hela 94 % av sökandena över 45 år antogs till utbildningen.

Ungdomar som avbryter sina studier inom andra stadiets utbildning

Bildningsavdelningens svenska enhet har gjort en utredning över studerande som inledde sina studier hösten 1999 men som avbröt dem under det första läsåret. Förfrågan har riktats till samtliga gymnasier och yrkesläroanstalter som ordnar utbildning för unga på andra stadiet. Avsikten med undersökningen är att utreda omfattningen av och orsakerna till varför studerande avbryter sina studier. För att få en helhetsbild av situationen har förfrågan riktats till både den studerande själv och studiehandledaren.

Till dags dato har läroanstalterna uppgett att 45 studerande har avbrutit sina studier på andra stadiet i Österbotten och Åboland. Detta utgör 2 % av de studerande i andra stadiets utbildning. För en del saknas blanketten som den studerande själv skall fylla i, men för dessa har studiehandledarna gjort en bedömning över orsakerna till avbrottet.

Tabell 12. Studerande som avbrutit sin utbildning inom andra stadiet

	Flickor	Pojkar	Totalt
Gymnasiet	10	4	14
Yrkesutbildning	7	24	31
Totalt	17	28	45

Gymnasiet

De flesta avbröt sina studier under september eller oktober månad d.v.s. efter att ha prövat på studierna under en period. Överlag kan man notera att majoriteten av dessa ungdomar har mellan 7 och 8 i medeltal i läsåmnena på avgångsbetyget från grundskolan, några t.o.m. mellan 8 och 9 i medeltal. De flesta uppger att de har fått tillräckligt med studiehandledning i gymnasiet.

Elva studerande har uppgett att den främsta orsaken till avbrottet var att de valt fel utbildning och att de redan flyttat till annan utbildning eller står i beråd att göra det. Flera tyckte att gymnasiet är för teoretiskt och svårt och har kommit till insikt om att yrkesinriktade studier eller kombinationsstudier är det bästa alternativet för dem. Andra avgörande orsaker till av-

brott var hälsoskäl (1), studie- och inlärningsvårigheter (1) och personliga orsaker d.v.s. flyttar från orten (1).

Yrkesutbildning

Tabell 13. Fördelningen av antalet avbrytare inom yrkesutbildningen enligt utbildningsområde

Utbildningsområde	Antal
Naturbruk	5
Teknik och kommunikation	14
Handel och administration	3
Turism-, kosthålls- och ekonomibranschen	5
Kultur	4
Totalt	31

Fördelningen korrelerar med antalet nybörjarplatser inom utbildningsområdena och motsvarar ca 5 % av platserna. Man kan således inte säga att antalet avbrytare skulle vara märkbart högre inom något utbildningsområde.

Av dem som avbröt sin yrkesutbildning har 14 personer inte fyllt i det frågeformulär som var riktat till de studerande. Enligt kommentarerna från studiehandledarna var formuläret för svårt att fylla i för en del.

Många av avbrotten har skett inom november månad, vilket visar att de unga hunnit pröva på studierna nästan en termin. Anmärkningsvärt är att många har ett högt antal frånvarotimmar. Av dem som avbröt hade över 40 % en frånvaro mellan 100 och 200 timmar.

Många av dem som avbröt sin yrkesutbildning hade under 7 i medeltal i läsåmnena på avgångsbetyget från grundskolan. Av dem som besvarat formuläret har 12 uppgett att de inte alls har fått stöd- eller specialundervisning i den läroanstalt de lämnat medan fyra har angivit att de fått stöd- eller specialundervisning tillräckligt eller åtminstone i någon mån. Däremot har samtliga fått studiehandledning.

Orsakerna till avbrotten inom yrkesutbildningen var följande:

- flyttar till annan utbildning 6
- valde fel utbildning, brist på motivation 7
- personliga orsaker (ekonomiska, familjeskäl) 4
- studie- och inlärningsvårigheter 4
- hälsoskäl 3
- sociala problem (i flera fall sociala problem + missbruk) 7

För många av dessa studerande var orsaken till avbrottet en kombination av sociala problem, inlärningsvårigheter och brist på studiemotivation.

En del har redan flyttat till annan utbildning eller hittat jobb, men här finns tyvärr också många med uppenbar risk för utslagning.

Personer som avlagt examen

Tabell 14. Svenskspråkiga personer som avlagt examen år 1998

Utbildning	Antal som avlagt examen	Antal som avlagt examen 45-64 år	% 45-64 år
Grundl. examensinrikt.	1 351	35	2,6
Yrkesinr. tilläggsutb.	127	27	21,3
Läroavtal, grundl. 1998	117	11	9,4
Läroavtal, tilläggs 1998	121	19	15,7
Arbetskraftspol. utb.	948	193	20,4
Totalt	2 664	285	10,7

Inom den grundläggande yrkesutbildningen avlades drygt en tredjedel av examina inom teknik och kommunikation och då främst på andra stadiet, vilket är helt naturligt med tanke på antalet utbildningsplatser. Nästan 20 % avlades inom social- och hälsovårdsbranschen, både på andra stadiet och institutnivå, samt 16 % inom handel och administration, likaså både på andra stadiet och institutnivå. År 1998 avlades ännu endast ett fåtal yrkeshögskoleexamina med undantag av utbildningsområdet teknik och kommunikation. Bland över 45-åringarna avlades de flesta examina inom social- och hälsovårdsbranschen och då främst på andra stadiet.

Inom ramen för lagen om yrkesexamen avlades examina främst inom handel och administration, social- och hälsovårdsbranschen samt teknik och kommunikation. Detta gällde studerande överlag såväl som studerande över 45 år. I fråga om läroavtalsutbildning avlades likaså de flesta examina inom ovannämnda branscher.

Ur arbetsministeriets statistik över dem som avslutat en arbetskraftspolitisk utbildning framgår hur de utexaminerade har placerat sig på arbetsmarknaden två månader efter att utbildningen avslutats. Ca 30 % fick ett jobb efter utbildningen medan 37 % fortfarande var arbetslösa. Drygt 13 % sökte sig till en annan utbildning, antingen arbetskraftspolitisk eller annan frivillig utbildning.

Konklusioner

Rättsskyddsärenden

Föräldrarnas engagemang i skolfrågor har ökat och de ställer också mera öppet krav än tidigare på opartiskhet och öppenhet i beslutsfattandet. Den nya utbildningslagstiftningen ger större utrymme för tolkningar samtidigt som ett allt större ansvar för skolväsendets administration och skolans utveckling överläts till kommunerna. Detta ställer stora krav på beslutsfattarna.

Länsstyrelsens roll som besvärmyndighet aktualiseras ofta. Enheten har erfarit att behovet av konsultation och rådgivning har ökat i samband med övergången till den nya utbildnings-

lagstiftningen. Här krävs kontinuerlig fortbildning för skolledare, lärare och skoladministratörer i kommunerna.

Genom information och rådgivning bevakar enheten elevernas rättsskydd. Via enhetens rådgivningsverksamhet kan förvaltningsbesvär och klagomål förebyggas.

Läroanstaltsnätet samt utbildningsbehovet och efterfrågan på utbildning

Överlag kan konstateras att den svenskspråkiga befolkningen i länet har en lägre utbildningsnivå än befolkningen i landet överlag. Detta märks i synnerhet i de äldre åldersgrupperna.

Arbetslösheten är lägre bland den svenskspråkiga befolkningen än bland den finskspråkiga i länet. Till en del beror detta på att antalet små och medelstora företag är stort i såväl Åboland som Österbotten. Av de arbetslösa är dock andelen långtidsarbetslösa stor. Arbetslösheten var störst bland de lågutbildade. Dessutom påvisade arbetslöshetsstatistiken att arbetsplatserna minskat mest inom industrin samt inom handelsbranschen.

Läroanstaltsnätet är täckande och en viss utlokalisering av utbildningen har förbättrat tillgängligheten. Kommunikationerna i skärgården och glesbygden försvårar dock fortsättningsvis möjligheterna till deltagande i utbildning.

Den sneda åldersfördelningen med ett stort antal åldringar kan leda till brist på svenskspråkig arbetskraft inom flera branscher. Detta kan försämra den svenskspråkiga servicen. Å andra sidan finns det en god tillväxt bland de unga under 14 år.

Vidare kan konstateras att det på basen av den officiella statistik, som länsstyrelsen haft till sitt förfogande, är svårt att få en helhetsbild av utbudet av svenskspråkig utbildning. I statistiken särskiljs inte uppgifterna gällande svensk- och finskspråkig utbildning i de tvåspråkiga läroanstalterna. Detsamma gäller universiteten, där statistiken inte beaktar undervisningsspråket utan i stället utgår i från studerandes modersmål.

Arbetsministeriet beaktar inte heller i sin statistik undervisningsspråket inom den arbetskraftspolitiska utbildningen.

Yrkesutbildning för unga

Antalet nybörjarplatser inom yrkesutbildningen för unga kan anses täcka behovet. Nybörjarplatserna har minskat men detta beror främst på att institututbildningen upphört samt att regeringens sysselsättningsprogram avslutades år 1998 och de tillfälliga tilläggsplatser därmed togs bort. Utbildningsutbudet är snävare men de flesta sökande blir antagna till önskat alternativ. Gymnasiebenägenheten bland svenskspråkiga ungdomar är hög. Målet att alla som går ut grundskolan skall erbjudas plats i fortsatta studier kan garanteras.

Inom yrkeshögskoleutbildningen motsvarar antalet nybörjarplatser ca 45 % av årsklassen 19-åringar. Detta motsvarar väl de uppsatta målen gällande utbudet. Däremot har de flesta studerande studentexamen som grundutbildning, endast 16 % har en grundläggande yrkesut-

bildning. För att nå målet att 1/3 del av de studerande skall ha yrkesutbildning som grund krävs ännu ansträngningar. Situationen torde förändras i och med att samtliga grundexamina blir treåriga och därmed ger allmän behörighet för fortsatta studier.

Både då det gäller yrkesutbildning på andra stadiet och yrkeshögskoleutbildning verkar det som om förändringarna i utbudet av nybörjarplatser är slumpmässiga utan att direkt kunna kopplas till arbetslivets behov.

Yrkesinriktad utbildning för vuxna

Enligt "Utvecklingsplanen för utbildning och forskning år 1999-2004" borde 10-20 % av nybörjarplatserna anvisas för examensinriktad grundutbildning för vuxna både på andra stadiet och i yrkeshögskolorna. Det nuvarande utbudet av grundläggande yrkesinriktad utbildning för vuxna når med knapp marginal detta mål men utbildningsutbudet är vad gäller utbildningsområdena snävt. Dessutom är utbudet med tanke på åldersstrukturen i länet litet. I Åboland ordnades år 1999 ingen vuxenutbildning på andra stadiet överhuvudtaget. Jämfört med den finskspråkiga utbildningen i länet är utbudet mindre, i synnerhet gäller detta yrkeshögskoleutbildningen. Den höga beläggningsgraden (93 %) tyder också på ett fortsatt behov av grundläggande utbildning. Detta trots att systemet med yrkesexamen till vissa delar har ersatt den grundläggande yrkesutbildningen. Man bör dessutom komma ihåg att examensstrukturen genomgått förändringar under de senare åren. Detta innebär att det bland de vuxna med en grundläggande yrkesutbildning finns ett kontinuerligt behov av att komplettera tidigare yrkesutbildning till att motsvara dagens examina. Jämfört med år 1998 har utbildningsutbudet kvantitativt sett dock ökat. Speciellt gäller detta yrkeshögskoleutbildningen, vilket innebär att den vuxna befolkningen har förbättrade möjligheter att komplettera sin examen till att motsvara dagens examensstruktur.

Vid en genomgång av platserna inom grundläggande yrkesutbildning och yrkeshögskoleutbildning för vuxna visade det sig att flera läroanstalter och yrkeshögskolor inte längre gör skillnad mellan ungdoms- och vuxenplatser. Detta beror på att utbildningstillstånden inte heller gör denna skillnad. Beroende på hur väl ungdomsplatserna fylls ökar eller minskar antalet platser för vuxna. De uppgifter gällande nybörjarplatserna för vuxna, vilka matas in i OPTI, är ofta preliminära och ändras efterhand utgående från utbildningsbehovet. Å ena sidan är det bra att platserna utnyttjas flexibelt men å andra sidan kan detta leda till att vuxenutbildningen hamnar i skymundan. I detta sammanhang vill länsstyrelsen poängtera vikten av att läroanstalterna ser till att de olika registren över utbildning är uppdaterade. Detta med tanke på att sökande bör få tillgång till riktig information. Uppdaterade register underlättar även utvärderingen och uppföljningen av utbildningen.

Den frivilliga yrkesinriktade tilläggsutbildningen expanderade ytterligare under år 1999 jämfört med tidigare år och räknat i nybörjarplatser fanns det ett relativt stort antal platser. Denna typ av utbildning är dock i regel kortare än annan yrkesinriktad vuxenutbildning. Intresset för tilläggsutbildningen visar att det finns ett klart behov av icke-examensinriktad frivillig tilläggsutbildning som ger en höjd kompetens. Det är därför synnerligen viktigt att möjligheterna att ordna dylik utbildning kvarstår även i fortsättningen.

Den procentuella andelen utbildning som ledde till yrkes- eller specialyrkesexamen var ungefär densamma som år 1998 men ser man till totalvolymen har utbildningen ökat. Trots detta har den examensinriktade utbildningen inte ökat i önskad takt. Utbildningsarrangörerna

har mer och mer gått in för att spjälka upp examina i moduler men hittills har detta inte nämnvärt ökat den examensinriktade tilläggsutbildningen. Tvärtom har länsstyrelsen noterat att detta har lett till höjda totalkostnader för en examen eftersom undervisningsarrangemangen blir mera omfattande.

Det har visat sig att tröskeln att delta i yrkesexamensproven är hög, endast ett fåtal av deltagarna avlägger examen. De svenskspråkiga deltar inte i samma utsträckning i examensproven som de finskspråkiga. En förklaring kan vara att det förekommit svårigheter för de relativt små svenskspråkiga läroanstalterna att göra avtal med de i praktiken vanligen finskspråkiga examenskommissionerna om examensrätten. Det har också visat sig att studerande som deltar i förberedande utbildning i en läroanstalt med examensrätt i högre grad avlägger yrkesexamen än de studerande som deltar i förberedande utbildning men blir tvungna att avlägga provet i en annan läroanstalt. För att överlag höja antalet avlagda yrkesexamina borde så många svenskspråkiga läroanstalter som möjligt ges examensrätt.

Yrkesexamenssystemet är fortfarande okänt bland gemene man och informationen borde därför intensifieras.

Utbildningsarrangörerna har fortsättningsvis valt att satsa allt mera på att ordna tilläggsutbildning som är längre än en studievecka. Andelen s.k. kortare tilläggsutbildning minskade under året men utgjorde fortfarande ett komplement till utbildningsutbudet.

Läroavtalsutbildning

När det gäller läroavtalsutbildningen har målsättningen i utvecklingsplanen inte nåtts. Målet var att läroavtalsutbildningen skulle utgöra 20 % av utbildningen för unga. Ser man till antalet läroavtal inom grundläggande utbildning utgör de 10 % av nybörjarplatserna.

Vid en jämförelse med den finskspråkiga läroavtalsutbildningen var antalet studerande procentuellt sett betydligt lägre. Observeras bör att man i läroavtalsutbildningen inte skiljer mellan läroavtal för unga och vuxna. I praktiken är de flesta studerande vuxna. Läroavtalsutbildning kräver ett stort ansvar av den studerande, vilket de unga inte alltid klarar av.

För den svenskspråkiga vuxna befolkningen kunde läroavtalsutbildningen bredda utbudet och ge möjligheter till utbildning inom olika studieområden. Detta med tanke på att utbildningsutbudet inom den grundläggande utbildningen är snävt. För att läroavtalsutbildningen överlag skall utökas borde intresset för denna typ av utbildning väckas hos utbildningsarrangörerna. Möjligheten att ordna läroavtalsutbildning också i yrkesläroanstalterna är ännu så ny att den inte vunnit gehör. Dessutom har det visat sig vara svårt att inom vissa utbildningsområden finna utbildningsarrangörer, som kan ge teoriundervisningen på svenska.

Arbetskraftspolitisk utbildning

De svenskspråkigas deltagande i arbetskraftspolitisk utbildning var betydligt lägre än finskspråkigas. En trolig orsak är att antalet kurser med svenska som undervisningsspråk var lägre. Detta går dock inte att verifiera utgående från tillgänglig statistik. Att andelen arbetslösa inom den yrkesinriktade tilläggsutbildningen i Åboland var så hög stöder detta antagande.

Överlag borde informationen om utbildningsutbudet i synnerhet för vuxna förbättras. Informationen är splittrad och det är nästan omöjligt att få en helhetsbild av utbudet. Informationen via Internet kunde förbättras.

Utbildning för den äldre befolkningen och för personer med risk för utslagning

Den svenskspråkiga befolkningens åldersstruktur är ofördelaktig med en klar överbetoning på de äldre åldersgrupperna. Trots att den äldre befolkningen har en lägre utbildningsnivå än de unga är intresset för examensinriktad utbildning inte speciellt stort bland dem som är över 45 år. De deltar hellre i kortare utbildning som ger ökade kunskaper och höjer yrkeskompetensen. Detta märks speciellt inom den yrkesinriktade tilläggsutbildningen samt inom tilläggsutbildningen via läroavtal, där andelen över 45-åringar i stort sett motsvarar andelen 45-64-åringar bland den svenskspråkiga befolkningen.

Eftersom intresset för examensinriktad utbildning är relativt lågt bland den äldre befolkningen borde möjligheterna att på basen av arbetserfarenhet avlägga en yrkesexamen ytterligare förbättras. Yrkesexamenssystemet med alla dess möjligheter är fortfarande okänt. Dessutom har det i praktiken visat sig, att examenskraven är så höga, att det är svårt att bli godkänd utan att ha deltagit i utbildning. Den ursprungliga tanken gällande yrkesexamina har på så sätt förlorat något av sin mening.

Ur arbetsministeriets statistik framgår inte antalet svenskspråkiga arbetslösa arbetssökande enligt ålder. En granskning av statistiken gällande långtidsarbetslösa överlag i länet visar dock att de flesta är över 45 år och speciellt många är 55-59 år. I Åboland och Österbotten fanns år 1999 totalt 1130 svenskspråkiga långtidsarbetslösa. Endast 5 % av dessa deltog i arbetskraftspolitisk utbildning. Också bland de arbetslösa är utbildningsnivån lägre än genomsnittet. Samtidigt är denna grupp svår att få motiverad att delta i utbildning. Trots olika stödåtgärder är risken stor att de långtidsarbetslösa inte längre lyckas ta sig in på arbetsmarknaden. Även om arbetslösheten är lägre bland de svenskspråkiga krävs olika riktade satsningar för att förhindra utslagning bland dem som är hårdast drabbade.

En annan riskgrupp är ungdomar som avbryter sina studier. För att förhindra utslagning bland dessa borde olika stödåtgärder, som sätts in före den unga hunnit avbryta sina studier, utvecklas. En ökad satsning på stöd- och specialundervisning samt kuratorsverksamhet kan lösa en del problem. Men ett större ansvar för de enskilda studerande kunde aktualiseras genom ett ökat teamarbete inom läroanstalterna mellan lärare och övrig personal. Dessutom krävs en satsning på lärarfortbildning så att beredskapen att hantera dylika problem förbättras. Olika projekt där läroanstalter, myndigheter och organisationer samarbetar för att stöda unga i riskzonen har lett till att antalet avbrytare minskat. Information om olika lösningsmodeller borde med det snaraste spridas till läroanstalterna.

Ytterligare en riskgrupp, även om den på svenskt håll är liten, är de som inte alls söker till utbildning efter grundskolan. Olika stödåtgärder som ser till att dessa ungdomar inte marginaliseras behövs.

Förslag till åtgärder

- Fortbildning för att klargöra ansvarsfördelningen gällande beslut i undervisningsärenden
- Utökad samarbete mellan länsstyrelsen och respektive förvaltningsdomstol i syfte att för-
enhetliga förvaltningspraxis gällande besvär över beslut i vissa elevärenden
- Ett samarbete med arbetarskyddsmyndigheterna gällande en trygg studiemiljö inleds
- Ett flexibelt utnyttjande av de olika finansieringssystemen inom den yrkesinriktade vux-
enutbildningen så att utbildning inom utbildningsområden med litet utbud blir möjlig
- Utökad samarbete mellan arbetskrafts- och utbildningsförvaltningen med tanke på plane-
ring av utbildning för arbetslösa och då i synnerhet långtidsarbetslösa
- Samtliga yrkesläroanstalter åläggs att inom sitt utbildningsområde tillgodose behovet av
grundläggande yrkesutbildning för vuxna
- Åtgärder för att utveckla ett system att komplettera tidigare avlagda examina till att mot-
svara arbetslivets krav samt nya examensstrukturer
- Fortsatt aktiv marknadsföring av yrkesexamenssystemet samt av läroavtalsutbildningen
- Fortsatta satsningar på frivillig yrkesinriktad tilläggsutbildning som höjer kompetensen
hos dem som är ute i arbetslivet
- Utlokalisering av vuxenutbildning enligt närhetsprincipen
- Utökade satsningar på studiehandledning, på utarbetande av individuella läroplaner och
utbildning samt på utvecklande av olika undervisningsmetoder som är direkt anpassade
för vuxna
- Fortsatta satsningar på utbildning som gynnar utvecklingen av landsbygden och skärgår-
den, t.ex. utbildning inom landsbygdsturism, företagande, distansarbete och de traditio-
nella landsbygdsnäringarna samt utbildning som möjliggör yrkeskombinationer
- Fortsatta satsningar på utbildning för kvinnor för att förbättra kvinnornas situation i gles-
bygden
- Fortsatt stöd för ADB-utbildning för vuxna även med tanke på den nationella strategin
för informationssamhället
- Utökad samarbete kring yrkesutbildningen: läroanstalterna – näringslivet – regionförvalt-
ningen
- Utökad samarbete mellan läroanstalterna för att ge studerande möjligheter till individuella
val i studierna

- Satsningar på utvecklande av åtgärder för att stöda unga i riskzonen i deras utbildning
- Utbildning av ett tillräckligt antal svenskspråkiga arbetsplatshandledare och lärare 0+för att garantera en god kvalitet när det gäller inläring i arbete som en del i den grundläggande yrkesutbildningen
- Utnyttjande av de möjligheter som EU:s strukturfonder ger inom utbildningen
- Satsningar på prognostisering med tanke på det framtida behovet av arbetskraft
- Fortsatt tryggande av tillräcklig svenskspråkig yrkesutbildning genom att se till att de ekonomiska förutsättningarna också för mindre läroanstalter är goda

Bildningsavdelningens svenska enhet vid länsstyrelsen i Västra Finlands län ansvarar för utvärderingen av den svenskspråkiga utbildningen i länet